

POKLAD MINCÍ A NUMIZMATICKÉ PAMIAJKY Z HRADU MURÁŇ ZO 16. A 17. STOROČIA

MAREK BUDAJ

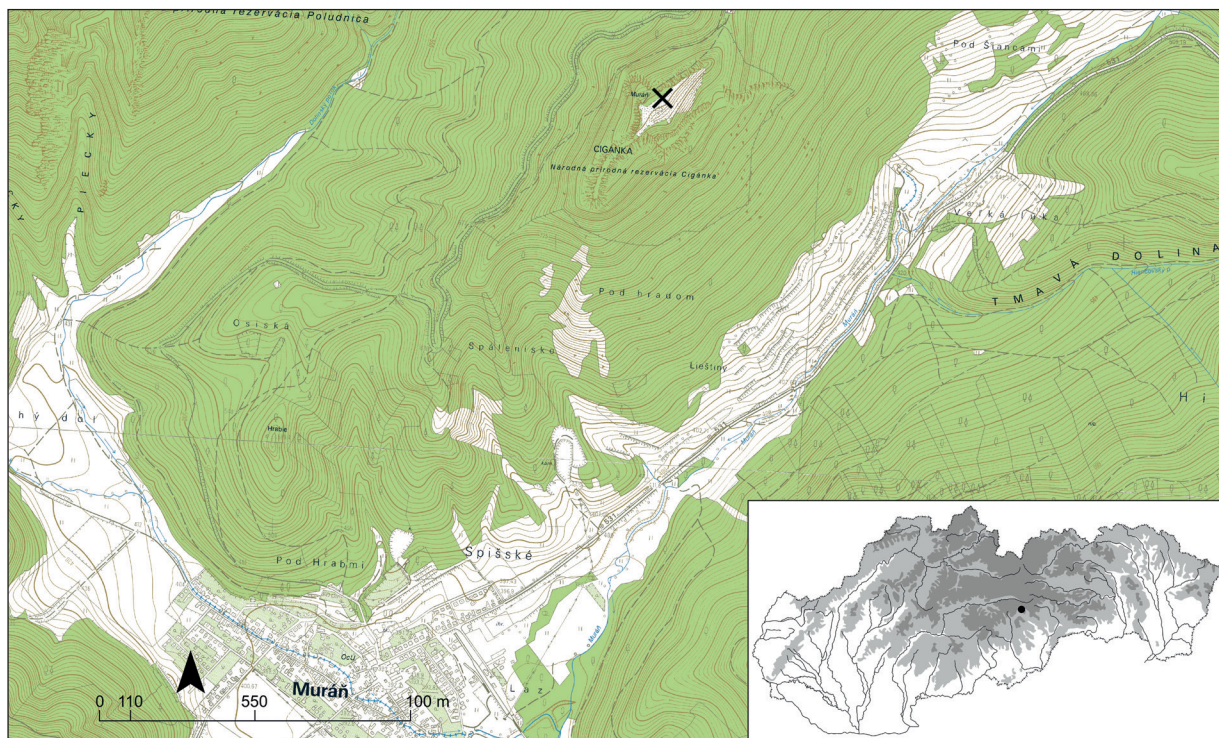
Keywords: Muráň Castle, 16th century, 17th century, coin hoard, Hungarian denarii, Polish coins, Czech coins, counting tokens, reliquary, coin counterfeiting.

Abstract: A coin hoard and other 16th and 17th century numismatic artefacts found at Muráň Castle. Between 2016 and 2021 the Slovak National Museum – Historical museum, together with the National Bank of Slovakia – Museum of coins and medals, acquired 392 numismatic objects from Muráň Castle. A hoard of 360 Hungarian Ferdinand I denarii, hidden around 1554, was found directly on castle grounds. Ottoman penetration into the area may have precipitated the creation of the hoard. Besides the cache, finds at Muráň also include 21 other numismatic artefacts such as Hungarian denarii and their forgeries, Czech and Polish-Silesian coins, two interesting Nuremberg counting tokens and one reliquary with the letters MAR.

1 ÚVOD

V priebehu roka 2016 sa podarilo získať do zbierok Národnej banky Slovenska – Múzea mincí a medailí Kremnica (ďalej NBS – MMM Kremnica) zbierku 360 uhorských denárov (č. kat. 1–360). Po čase sa podarilo zistiť, že pochádzajú z areálu hradu Muráň (okr. Revúca), z miesta

neďaleko vstupu (obr. 1–3). O niekoľko rokov neskôr miestny obyvateľ bezplatne odovzdal do zbierok Slovenského národného múzea – Historického múzea v Bratislave (ďalej SNM – HM) ďalších 32 numizmatických predmetov pochádzajúcich z južného svahu hradu (č. kat. 361–392). Príspevok prezentuje a analyzuje získané súbory mincí.

Obr. 1. Lokalizácia hradu Muráň na základnej mape (grafika: R. Čambal).

Fig. 1. Muráň Castle on a basic map (graphic: R. Čambal).

2 KATALÓG NÁLEZOV

2.1 HROMADNÝ NÁLEZ 360 UHORSKÝCH DENÁROV¹

1.–3. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1528 (3). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 1. 0,516 g; 15,2 mm; 2. 0,514 g; 15,6 mm; 3. 0,531 g; 15,3 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16657–16659; tab. I: 1–3).

4.–10. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1529 (7). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 4. 0,542 g; 14,5x15,7 mm; 5. 0,506 g; 15,6 mm; 6. 0,495 g; 15,9 mm; 7. 0,486 g; 15,5 mm; 8. 0,623 g; 15,5 mm; 9. 0,550 g; 15 mm; 10. 0,571 g; 15,3 x 16 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16660–16665, N-16978; tab. I: 4–10).

11. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1530 (1). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 0,511 g; 15,5 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16666; tab. I: 11).

12.–16. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1531 (5). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 12. 0,550 g; 16 mm; 13. 0,502 g; 15,6 mm; 14. 0,526 g; 16,2 mm; 15. 0,538 g; 14,6 x 16 mm; 16. 0,520 g; 15,2 x 16,2 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16667–16670; N-16979; tab. I: 12–16).

17.–19. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1532 (3). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 17. 0,534 g; 16 mm; 18. 0,399 g; 14,3 x 16,1 mm; 19. 0,366 g; 14,6 x 15,5 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16671–16673; tab. I: 17–19).

20.–22. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1533 (3). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 20. 0,490 g; 15,9 mm; 21. 0,484 g; 15,8 mm; 22. 0,568 g; 15,8 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16674–16676; tab. I: 20–22).

23.–24. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1534 (2). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 23. 0,663 g; 16,2 mm; 24. 0,452 g; 16,3 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16677–16678; tab. I: 23–24).

25. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1535 (1). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 0,535 g; 15,6 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16980; tab. I: 25).

26.–30. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1536 (5). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia:

26. 0,525 g; 16 mm; 27. 0,521 g; 16 mm; 28. 0,623 g; 15,5 mm; 29. 0,597 g; 15,8 mm; 30. 0,503 g; 15,8 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16679–16683; tab. I: 26–30).

31. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1537 (1). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 0,566 g; 15,5 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16684; tab. I: 31).

32.–33. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1539 (2). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 32. 0,366 g; 16,7 mm; 33. 0,560 g; 15,5 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16685–16686; tab. I: 32, 33).

34.–35. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1541 (2). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 34. 0,597 g; 15,5 mm; 35. 0,547 g; 14,6 x 15,8 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16687–16688; tab. I: 34, 35).

36.–38. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1542 (3). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 36. 0,611 g; 16 mm; 37. 0,636 g; 16 mm; 38. 0,546 g; 15,1 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16689–16691; tab. II: 36–38).

39.–42. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1543 (4). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 39. 0,56 g; 15,3 x 16,9 mm; 40. 0,505 g; 16,7 mm; 41. 0,546 g; 16 mm; 42. 0,552 g; 16,2 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16692–16694; N-16982; tab. II: 39–42).

43.–46. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1544 (4). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 43. 0,473 g; 16 mm; 44. 0,539 g; 14,7 x 15,5 mm; 45. 0,651 g; 15,6 mm; 46. 0,508 g; 16,8 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16695–16697; N-16981; tab. II: 43–46).

47.–54. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1545 (8). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 47. 0,523 g; 15,6 mm; 48. 0,511 g; 15,5 mm; 49. 0,554 g; 15,8 mm; 50. 0,573 g; 15,8 mm; 51. 0,403 g; 15,9 mm; 52. 0,558 g; 16,1 mm; 53. 0,555 g; 15,2 mm; 54. 0,535 g; 15,3 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16698–16704; N-16983; tab. II: 47–54).

55.–64. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1546 (10). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia: 55. 0,600 g; 14,8 mm; 56. 0,517 g; 13,8 x 15,6 mm; 57. 0,450 g; 15,7 mm; 58. 0,572 g; 15,3 mm; 59. 0,417 g; 15,8 mm; 60. 0,672 g; 15,3 mm; 61. 0,580 g; 15,3 mm; 62. 0,650 g; 15,6 mm; 63. 0,593 g; 16,9 mm; 64. 0,567 g; 15,7 mm (tab. II: 55–64). Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16705–16714).

65.–68. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1547 (4). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrologia:

¹ Poklad je uložený v zbierkach NBS – MMM Kremnica pod prírastkovým číslom 2016/417.

gia: 65. 0,546 g; 15,3 mm; 66. 0,530 g; 16,5 mm; 67. 0,692 g; 15,2 mm; 68. 0,601 g; 15,2 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16715–16717; N-16984; tab. II: 65–68).

69.–86. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1548 (18). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 69. 0,619 g; 15,9 mm; 70. 0,552 g; 15,3 mm; 71. 0,601 g; 16,4 mm; 72. 0,496 g; 15,2 mm; 73. 0,540 g; 15,8 mm; 74. 0,587 g; 16,2 mm; 75. 0,585 g; 16 mm; 76. 0,590 g; 16 mm; 77. 0,499 g; 16,1 mm; 78. 0,528 g; 16,2 mm; 79. 0,456 g; 15,7 mm; 80. 0,706 g; 15,4 mm; 81. 0,558 g; 16 mm; 82. 0,455 g; 15,7 mm; 83. 0,728 g; 15,3 mm; 84. 0,614 g; 14,5 x 15,7 mm; 85. 0,550 g; 86. 0,473 g; 15,7 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16718–16735; tab. II: 69–70; tab. III: 71–86).

87.–99. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1549 (13). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 87. 0,583 g; 15,3 mm; 88. 0,551 g; 15,7 mm; 89. 0,512 g; 15,6 mm; 90. 0,546 g; 15,4 mm; 91. 0,562 g; 15,4 mm; 92. 0,643 g; 15,5 mm; 93. 0,492 g; 16 mm; 94. 0,468 g; 16,5 mm; 95. 0,713 g; 14,6 x 15,4 mm; 96. 0,393 g; 14,3 x 15,6 mm; 97. 0,512 g; 16,2 mm; 98. 0,502 g; 14,5 x 17,2 mm; 99. 0,451 g; 15 x 16,6 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16736–16746; N-16985–16986; tab. III: 87–99).

100.–125. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1550 (26). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 100. 0,584 g; 16 mm; 101. 0,626 g; 15,3 mm; 102. 0,585 g; 15,5 mm; 103. 0,550 g; 15,5 mm; 104. 0,643 g; 15,4 mm; 105. 0,483 g; 15,7 mm; 106. 0,570 g; 15,6 mm; 107. 0,535 g; 16 mm; 108. 0,577 g; 15,5 mm; 109. 0,560 g; 15,4 mm; 110. 0,567 g; 15,7 mm; 111. 0,561 g; 16,2 mm; 112. 0,527 g; 15,4 mm; 113. 0,521 g; 16,1 mm; 114. 0,471 g; 15,4 mm; 115. 0,572 g; 16 mm; 116. 0,574 g; 15,5 mm; 117. 0,367 g; 15,5 mm; 118. 0,688 g; 15,6 mm; 119. 0,553 g; 15,1 mm; 120. 0,540 g; 15,4 mm; 121. 0,557 g; 15,7 mm; 122. 0,642 g; 14,8 mm; 123. 0,653 g; 15,7 mm; 124. 0,609 g; 15,2 x 16,2 mm; 125. 0,525 g; 15,7 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16747–16770; N-16987, N-16995; tab. III: 100–105; tab. IV: 106–125).

126.–188. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1551 (63). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 126. 0,420 g; 15,1 mm; 127. 0,609 g; 14,2 x 15,5 mm; 128. 0,509 g; 15,1 mm; 129. 0,579 g; 14,8 mm; 130. 0,576 g; 15,3 mm; 131. 0,430 g; 15,8 mm; 132. 0,489 g; 15,2 mm; 133. 0,544 g; 14,1 x 15,1 mm; 134. 0,551 g; 15,3 mm; 135. 0,543 g; 16 mm; 136. 0,577 g; 15,4 mm; 137. 0,622 g; 15,4 mm; 138. 0,563 g; 15,4 mm; 139. 0,461 g; 15 mm; 140. 0,549 g; 15,5 mm; 141. 0,524 g; 15,2 mm; 142. 0,742

g; 14,6 mm; 143. 0,534 g; 15,6 mm; 144. 0,508 g; 14,5 x 15 mm; 145. 0,581 g; 14,5 mm; 146. 0,601 g; 15,8 mm; 147. 0,548 g; 14,8 x 15 mm; 148. 0,545 g; 14,3 x 15,1 mm; 149. 0,505 g; 15 mm; 150. 0,600 g; 14,7 x 15 mm; 151. 0,528 g; 14,2 x 15,2 mm; 152. 0,510 g; 14,1 x 15,2 mm; 153. 0,470 g; 15 mm; 154. 0,497 g; 14,5 x 15 mm; 155. 0,602 g; 16 mm; 156. 0,407 g; 14,7 x 15,3 mm; 157. 0,606 g; 15,5 mm; 158. 0,603 g; 15,2 mm; 159. 0,588 g; 14,8 x 15,5 mm; 160. 0,607 g; 15 mm; 161. 0,553 g; 15,5 mm; 162. 0,522 g; 14,2 x 14,7 mm; 163. 0,551 g; 14,6 x 15,2 mm; 164. 0,594 g; 14,2 x 14,5 mm; 165. 0,502 g; 15,2 mm; 166. 0,595 g; 14,9 mm; 167. 0,623 g; 13,8 x 14,8 mm; 168. 0,605 g; 14,3 x 15,5 mm; 169. 0,604 g; 14,9 mm; 170. 0,567 g; 15,2 mm; 171. 0,616 g; 15,1 mm; 172. 0,579 g; 15,2 x 15,7 mm; 173. 0,544 g; 15 mm; 174. 0,453 g; 14,8 x 15,5 mm; 175. 0,634 g; 14,8 x 15,1 mm; 176. 0,535 g; 14,9 x 15,4 mm; 177. 0,572 g; 15,7 mm; 178. 0,633 g; 15 mm; 179. 0,613 g; 14,6 x 15 mm; 180. 0,478 g; 14,7 x 15 mm; 181. 0,546 g; 14,2 x 15,5 mm; 182. 0,568 g; 15 mm; 183. 0,562 g; 16,3 mm; 184. 0,578 g; 14,4 x 15 mm; 185. 0,642 g; 14,7 mm; 186. 0,436 g; 15 mm; 187. 0,604 g; 14,4 x 15,5 mm; 188. 0,608 g; 15,4 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16771–16827; N-16988; N-16997–17000; N-17004; tab. IV: 126–140; tab. V: 141–175; tab. VI: 176–188). Poznámka: v prípade čísla 172 ide najskôr o dobové falzum.

189.–200. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1552 (12). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 189. 0,518 g; 14,6 x 15,1 mm; 190. 0,611 g; 14,6 x 15 mm; 191. 0,552 g; 15 mm; 192. 0,522 g; 15,1 mm; 193. 0,569 g; 13,9 x 14,9 mm; 194. 0,508 g; 13,5 x 14,8 mm; 195. 0,581 g; 14,6 x 15,2 mm; 196. 0,620 g; 14,7 x 15,7 mm; 197. 0,509 g; 15,1 mm; 198. 0,516 g; 15,4 mm; 199. 0,546 g; 14 x 15 mm; 200. 0,648 g; 14,9 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16828–16838; N-17005; tab. VI: 189–200).

201.–240. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1553 (40). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 201. 0,625 g; 14,4 x 15,1 mm; 202. 0,493 g; 14,9 x 15,5 mm; 203. 0,567 g; 14,5 x 15,5 mm; 204. 0,504 g; 14,6 x 15,5 mm; 205. 0,580 g; 14,7 x 15,5 mm; 206. 0,541 g; 14,8 mm; 207. 0,502 g; 14,8 mm; 208. 0,627 g; 14,7 x 15,25 mm; 209. 0,552 g; 15,09 x 14,87 mm; 210. 0,532 g; 14,07 x 15,16 mm; 211. 0,592 g; 15,09 x 15,23 mm; 212. 0,510 g; 14,42 x 15,33 mm; 213. 0,523 g; 15,62 x 15,21 mm; 214. 0,510 g; 14,45 x 14,36 mm; 215. 0,560 g; 15,43 x 15,12 mm; 216. 0,544 g; 15,10 x 15,53 mm; 217. 0,574 g; 15,13 x 15,02 mm; 218. 0,499 g; 15,65 x 15,38 mm; 219. 0,426 g; 14,97 x 15,11 mm; 220. 0,575

- g; 14,43 x 14,80 mm; 221. 0,519 g; 15,04 x 14,9 mm; 222. 0,446 g; 14,56 x 14,69 mm; 223. 0,769 g; 15,02 x 14,83 mm; 224. 0,629 g; 15,42 x 14,16 mm; 225. 0,597 g; 15,13 x 15,12 mm; 226. 0,497 g; 14,98 x 15,05 mm; 227. 0,573 g; 14,68 x 14,82 mm; 228. 0,418 g; 14,42 x 14,79 mm; 229. 0,575 g; 14,12 x 15,13 mm; 230. 0,534 g; 14,95 x 14,83 mm; 231. 0,581 g; 14,42 x 15 mm; 232. 0,600 g; 15,9 mm; 233. 0,657 g; 16 mm; 234. 0,507 g; 15,2 mm; 235. 0,529 g; 14,4 x 15 mm; 236. 0,683 g; 14,4 mm; 237. 0,581 g; 13,9 x 14,9 mm; 238. 0,548 g; 14,7 mm; 239. 0,600 g; 16,2 mm; 240. 0,516 g; 14,8 x 16,2 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16839–16869; N-16989–16990; N-16993; N-17001–17003; N-17006; N-17013; N-16996; tab. VI: 201–210; tab. VII: 211–240).
- 241.–354. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1554 (114). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. *Metrológia*: 241. 0,593 g; 14,67 x 14,70 mm; 242. 0,553 g; 15,72 x 15,18 mm; 243. 0,600 g; 15,36 x 15,59 mm; 244. 0,784 g; 15,28 x 14,89 mm; 245. 0,642 g; 15,37 x 14,67 mm; 246. 0,575 g; 15,54 x 14,3 mm; 247. 0,589 g; 14,36 x 15,06 mm; 248. 0,580 g; 15,10 x 15,26 mm; 249. 0,471 g; 14,96 x 15,22 mm; 250. 0,606 g; 14,95 x 15,35 mm; 251. 0,423 g; 14,90 x 14,66 mm; 252. 0,547 g; 14,89 x 15,09 mm; 253. 0,526 g; 15,02 x 15,61 mm; 254. 0,492 g; 13,69 x 14,50 mm; 255. 0,440 g; 15,16 x 14,90 mm; 256. 0,520 g; 15,17 x 15,39 mm; 257. 0,600 g; 1,69 x 14,72 mm; 258. 0,597 g; 14,21 x 14,37 mm; 259. 0,561 g; 16,01 x 14,87 mm; 260. 0,590 g; 14,79 x 14,76 mm; 261. 0,560 g; 15,96 x 15,21 mm; 262. 0,635 g; 14,73 x 1,65 mm; 263. 0,497 g; 15,72 x 15,31 mm; 264. 0,534 g; 14,37 x 14,72 mm; 265. 0,534 g; 14,59 x 14,92 mm; 266. 0,780 g; 15,12 x 15,35 mm; 267. 0,560 g; 14,38 x 14,96 mm; 268. 0,463 g; 15,74 x 15,05 mm; 269. 0,584 g; 16 x 16,10 mm; 270. 0,637 g; 15,24 x 15,02 mm; 271. 0,561 g; 14,91 x 15,18 mm; 272. 0,662 g; 14,94 x 15,08 mm; 273. 0,491 g; 14,54 x 15,81 mm; 274. 0,540 g; 14,95 x 1,79 mm; 275. 0,532 g; 15,80 x 15,33 mm; 276. 0,563 g; 14,63 x 15 mm; 277. 0,488 g; 15,28 x 15,53 mm; 278. 0,614 g; 15,50 x 14,46 mm; 279. 0,451 g; 15,01 x 15,07 mm; 280. 0,568 g; 14,89 x 15,25 mm; 281. 0,408 g; 14,39 x 14,97 mm; 282. 0,520 g; 14,62 x 14,26 mm; 283. 0,568 g; 14,74 x 15,26 mm; 284. 0,577 g; 15,10 x 14,98 mm; 285. 0,540 g; 15,17 x 14,65 mm; 286. 0,573 g; 14,46 x 14,50 mm; 287. 0,593 g; 15,47 x 15,13 mm; 288. 0,446 g; 15,92 x 15,39 mm; 289. 0,605 g; 14,84 x 15,03 mm; 290. 0,623 g; 15,51 x 15,50 mm; 291. 0,526 g; 15,49 x 15,43 mm; 292. 0,585 g; 14,52 x 14,50 mm; 293. 0,481 g; 15,69 x 14,95 mm; 294. 0,493 g; 15,03 x 15,23 mm; 295. 0,575 g; 14,86 x 15,52 mm; 296. 0,500 g; 15,54 x 15,34 mm; 297. 0,473 g; 14,93 x 14,68 mm; 298. 0,649 g; 14,92 x 14,93 mm; 299. 0,544 g; 14,30 x 15,39 mm; 300. 0,558 g; 13,86 x 14,57 mm; 301. 0,483 g; 15,13 x 15,52 mm; 302. 0,421 g; 14,48 x 15,08 mm; 303. 0,434 g; 15,1 x 15,39 mm; 304. 0,605 g; 14,96 x 15,11 mm; 305. 0,463 g; 14,6 x 16,01 mm; 306. 0,582 g; 14,97 x 14,63 mm; 307. 0,517 g; 14,44 x 14,96 mm; 308. 0,399 g; 15,29 x 15,50 mm; 309. 0,434 g; 15,16 x 15,22 mm; 310. 0,556 g; 15,16 x 14,96 mm; 311. 0,559 g; 14,10 x 14,39 mm; 312. 0,567 g; 14,78 x 14,40 mm; 313. 0,562 g; 15,63 x 15,70 mm; 314. 0,566 g; 15 x 14,23 mm; 315. 0,578 g; 14,21 x 13,96 mm; 316. 0,501 g; 14,69 x 14,22 mm; 317. 0,565 g; 15,72 x 15,34 mm; 318. 0,531 g; 14,84 x 14,32 mm; 319. 0,524 g; 14,85 x 14,82 mm; 320. 0,471 g; 15,40 x 15,79 mm; 321. 0,570 g; 14,67 x 14,83 mm; 322. 0,560 g; 14,27 x 14,58 mm; 323. 0,497 g; 15,09 x 14,45 mm; 324. 0,485 g; 15,09 x 14,50 mm; 325. 0,549 g; 15,03 x 14,68 mm; 326. 0,450 g; 15,53 x 14,79 mm; 327. 0,565 g; 15,03 x 14,97 mm; 328. 0,687 g; 14,35 x 14 mm; 329. 0,524 g; 14,89 x 14,56 mm; 330. 0,608 g; 15,70 x 13,91 mm; 331. 0,492 g; 14,95 x 14,97 mm; 332. 0,619 g; 14,93 x 15,01 mm; 333. 0,513 g; 15,24 x 14,51 mm; 334. 0,543 g; 14,83 x 15,09 mm; 335. 0,683 g; 14,30 x 14,34 mm; 336. 0,511 g; 13,95 x 14,71 mm; 337. 0,625 g; 15,09 x 14,87 mm; 338. 0,672 g; 14,65 x 15,67 mm; 339. 0,604 g; 14,25 x 14,52 mm; 340. 0,521 g; 14,71 x 14,62 mm; 341. 0,427 g; 14,81 x 14,27 mm; 342. 0,508 g; 15,38 x 15,02 mm; 343. 0,612 g; 15,52 x 15,11 mm; 344. 0,486 g; 14,34 x 15,07 mm; 345. 0,663 g; 14,94 x 14,75 mm; 346. 0,581 g; 15,03 x 15,20 mm; 347. 0,480 g; 14,32 x 14,96 mm; 348. 0,544 g; 15,21 x 14,23 mm; 349. 0,633 g; 15,3 mm; 350. 0,646 g; 14,7 x 16 mm; 351. 0,509 g; 15,5 mm; 352. 0,590 g; 14,6 x 15,8 mm; 353. 0,468 g; 14,9 mm; 354. 0,542 g; 14,7 x 15,8 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16870–16977; N-16994; N-17007–17011; tab. VII: 241–245; tab. VIII: 246–280; tab. IX: 281–315; tab. X: 316–350; tab. XI: 351–354).
- 355.–357. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1526–1554 (3). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. *Metrológia*: 355. 0,529 g; 14,9 mm; 356. 0,567 g; 13,8 x 15,5 mm; 357. 0,577 g; 15 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-17014–17016; tab. XI: 355–357).
358. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1532, 1552 (1). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. *Metrológia*: 0,632 g; 14,7 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16992; tab. XI: 358).
359. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica,

denár z r. 1531, 1555 (1). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 0,533 g; 16,2 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-17012; tab. XI: 359).

360. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1551–1554 (1). Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 0,411 g; 15,5 mm. Ul.: NBS – MMM Kremnica (N-16991; tab. XI: 360).

2.2 OJEDINELE NÁLEZY MINCÍ A INÝCH NUMIZMATICKÝCH PAMÍATOK Z HRADU²

361. Uhorsko, Ľudovít II. (1516–1526), Kremnica, minc. zn. K-G, denár z r. 1516. Lit.: *Huszár 1979*, č. 841; *Pohl 1982*, č. 255-1. Metrológia: 0,52 g; 15,8 x 16,1 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90184; tab. XI: 361). RFA analýzy:³ Ag = 90,7 %; Cu = 7,571 %; Pb = 1,17 %; Sb = 0,13 %; Zn = 0,027 %; Bi = 0,03 %.

362. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1528. Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 0,44 g; 15,1 x 15,2 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90185; tab. XI: 362). RFA analýzy: Ag = 71,18 %; Cu = 26,83 %; Sn = 0,17 %; Pb = 1,13 %; Sb = 0,32 %; Zn = 0,121 %; Bi = 0,08 %.

363. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1534. Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 0,47 g; 15,36 x 15,94 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90186; tab. XI: 363). RFA analýzy: Ag = 75,79 %; Cu = 22,28 %; Sn = 0,22 %; Pb = 1,04 %; Sb = 0,3 %; Zn = 0,115 %; Bi = 0,04 %.

364. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1537. Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 0,46 g; 15,54 x 15,89 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90187; tab. XI: 364). RFA analýzy: Ag = 83,06 %; Cu = 15,2 %; Pb = 0,91 %; Sb = 0,29 %; Bi = 0,15 %.

365. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1538. Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 0,44 g; 15,3 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90188; tab. XI: 365). RFA analýzy: Ag = 77,81 %; Cu = 20,02 %; Sn = 0,26 %; Pb = 0,88 %; Sb = 0,36 %; Zn = 0,083 %; Bi = 0,15 %; Fe = 0,07 %; Ni = 0,05 %.

366. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1540. Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metroló-

gia: 0,51 g; 14,86 x 15,34 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90189; tab. XI: 366). RFA analýzy: Ag = 67,76 %; Cu = 30,21 %; Sn = 0,21 %; Pb = 0,97 %; Sb = 0,41 %; Zn = 0,076 %; Bi = 0,06 %.

367. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1542. Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 0,54 g; 15,95 x 14,73 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90190; tab. XI: 367). RFA analýzy: Ag = 70,88 %; Cu = 27,13 %; Sn = 0,25 %; Pb = 0,72 %; Sb = 0,37 %; Zn = 0,103 %; Bi = 0,15 %; Au = 0,05 %.

368. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1546. Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 0,59 g; 15,59 x 15,64 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90191; tab. XI: 368). RFA analýzy: Ag = 73,78 %; Cu = 23,62 %; Sn = 0,27 %; Pb = 1,46 %; Sb = 0,39 %; Zn = 0,101 %; Bi = 0,04 %; V = 0,16 %.

369. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1549. Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 0,45 g; 16,05 x 15,26 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90192; tab. XI: 369). RFA analýzy: Ag = 81,52 %; Cu = 16,05 %; Sn = 0,22 %; Pb = 1,39 %; Sb = 0,24 %; Zn = 0,095 %; Bi = 0,03 %.

370. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, denár z r. 1560. Lit.: *Huszár 1979*, č. 936. Metrológia: 0,40 g; 15,15 x 14,47 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90193; tab. XI: 370). RFA analýzy: Ag = 84,82 %; Cu = 13,04 %; Pb = 0,81 %; Sb = 0,4 %; Zn = 0,07 %; Bi = 0,21 %; V = 0,16 %.

371. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), Kremnica, falzum denára z r. 1538. Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 0,43 g; 14,90 x 16 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90194; tab. XI: 371). RFA analýzy (merané na reverze na Madone): Ag = 6,629 %; Cu = 89,68 %; Pb = 1,98 %; Sb = 0,84 %; Zn = 0,183 %; Bi = 0,17 %; W = 0,28 %; Se = 0,02 %; Fe = 0,08 %; Ni = 0,07 %. Druhé meranie: Ag = 7,629 %; Cu = 89,04 %; Sn = %; Pb = 1,63 %; Sb = 0,77 %; Zn = 0,15 %; Bi = 0,11 %; W = 0,45 %; Se = 0,02 %; Fe = 0,13 %; Ni = 0,07 %.

372. Uhorsko, Ferdinand I. (1526–1564), falzum denára z r. 1541. Lit.: *Huszár 1979*, č. 935. Metrológia: 0,50 g; 15,21 x 15,29 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90195; tab. XI: 372). RFA analýzy: Ag = 1,946 %; Cu = 97,19 %; Pb = 0,38 %; Sb = 0,35 %; Bi = 0,04 %; Fe = 0,04 %; Ni

² Predmety sú uložené v zbierke SNM – HM pod príprastkovým číslom 2021/269. V čase písania tohto článku sa v blízkosti hradu Muráň našla aj sviatostka španielskeho pôvodu. Na averze má zobrazených dvoch martýrov – sv. Iustusa a sv. Pastora. Íšlo o dvoch bratov pochádzajúcich z blízkosti Madridu, ktorí boli v roku 304, počas vlády Diokleciána, perzekvovaní a zabití pre svoju vieru. Uvedený predmet už nebolo možné z časových dôvodov spracovať v rámci článku, publikovaný bude osobitne.

³ Analýzy mincí boli vykonané v očistenom stave na prístroji Thermo Niton Analyzer XL 3t 970. Za ich vykonanie ďakujeme Mgr. Tomášovi Malečkovi.

= 0,06 %. Druhé meranie (merané na averze v strede štítu na rakúskom srdcovom štíte): Ag = 2,801 %; Cu = 96,18 %; Pb = 0,5 %; Sb = 0,38 %; Zn = %; Bi = 0,03 %; W = %; Se = 0,02 %; Fe = 0,04 %; Ni = 0,05 %.

373.–375. Kotúčiky na výrobu falošných mincí. Metrológia: 373. 0,60 g; 14,30 x 13,56 mm; 374. 0,40 g; 15,43 x 14,87 mm; 375. 0,42 g; 15,27 x 15,52 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90195–90198; tab. XI: 373–375). RFA analýzy: 373. Ag = 56,98 %; Cu = 36,66 %; Pb = 1,51 %; Sb = 1,55 %; Bi = 1,06 %; Au = 0,16 %; Fe = 1,16 %; Ni = 0,17 %; W = 0,02 %. 374. RFA analýzy: Ag = 12,49 %; Cu = 84,6 %; Pb = 1,46 %; Sb = 0,52 %; Zn = 0,152 %; Bi = 0,09 %; Au = 0,22 %; Fe = 0,41 %; Ni = 0,07 %. 375. RFA analýzy: Ag = 6,325 %; Cu = 92,12 %; Pb = 0,7 %; Sb = 0,36 %; Zn = 0,047 %; Bi = 0,03 %; Au = 0,17 %; Fe = 0,19 %; Ni = 0,05 %.

376. Čechy, Vladislav II. (1471–1516), Kutná Hora, jednostranný biely peniaz z r. 1483–1516. Lit.: *Castelin 1930*, opis C, III/11–14. Metrológia: 0,37 g; 14,6 x 14,9 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90199; tab. XI: 376). RFA analýzy: Ag = 69,95 %; Cu = 26,83 %; Pb = 1,29 %; Sb = 0,46 %; Zn = 0,142 %; Bi = 0,78 %; Sn = 0,16 %; Au = 0,1 %.

377. Čechy, Vladislav II. (1471–1516), Kutná Hora, jednostranný biely peniaz z r. 1483–1516. Lit.: *Castelin 1930*, opis C, III/19. Metrológia: 0,36 g; 14,29 x 15 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90200; tab. XI: 377). RFA analýzy: Ag = 60,12 %; Cu = 36,61 %; Pb = 2,07 %; Sb = 0,24 %; Zn = 0,129 %; Bi = 0,3 %; Sn = 0,18 %; Au = 0,05 %; Fe = 0,08 %.

378. Čechy, Ferdinand I. (1526–1564), Wroclaw, jednostranný biely peniaz z r. 1526–1564. Lit.: *Vesely 2008*, V/c. Metrológia: 0,30 g; 13,4 x 13,6 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90201; tab. XI: 378). RFA analýzy: Ag = 53,47 %; Cu = 44,38 %; Pb = 1,43 %; Zn = 0,155 %; Bi = 0,15 %; Au = 0,08 %.

379. Čechy, Ferdinand I. (1526–1564), Wroclaw, jednostranný biely peniaz z r. 1526–1564. Lit.: *Vesely 2008*, V/c-8. Metrológia: 0,24 g; 14,77 x 15 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90202; tab. XI: 379). RFA analýzy: Ag = 55,23 %; Cu = 43,04 %; Pb = 1,04 %; Zn = 0,182 %; Bi = 0,15 %; Au = 0,11 %; V = 0,13 %.

380. Čechy, Ferdinand I. (1526–1564), Wroclaw, jednostranný biely peniaz z r. 1526–1564. Lit.: *Vesely 2008*, V/c-8. Metrológia: 0,42 g; 13,32 x 13,88 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90203; tab. XI: 380). RFA analýzy: Ag = 60,4 %; Cu = 35,21 %; Pb = 3,19 %; Sb = 0,07 %; Zn = 0,145 %; Bi = 0,5 %; Au = 0,07 %; Fe = 0,11 %.

381. Poľsko, Alexander Jagiellonczyk/Jagellovský (1501–1506), Krakov, polgroš z r. 1501–1506. Lit.: *Kopicki 1995*, č. 389. Metrológia: 0,82 g; 17,8 x 17,9 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90204; tab. XII: 381). RFA analýzy: Ag = 77,22 %; Cu = 20,05 %; Pb = 0,63 %; Sb = 0,85 %; Zn = 0,14 %; Bi = 0,41 %; Sn = 0,29 %; Au = 0,05 %; V = 0,21 %.

382. Poľsko, Alexander Jagiellonczyk/Jagellovský (1501–1506), Krakov, polgroš z r. 1501–1506. Lit.: *Kopicki 1995*, č. 389. Metrológia: 0,73 g; 17,9 x 18,46 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90205; tab. XII: 382). RFA analýzy: Ag = 86,37 %; Cu = 11,51 %; Pb = 0,9 %; Sb = 0,36 %; Zn = 0,082 %; Bi = 0,25 %; Sn = 0,16 %; Au = 0,04 %.

383. Poľsko, Žigmund I. Starý (1506–1548), Krakov, polgroš z r. 1511. Lit.: *Kopicki 1995*, č. 413. Metrológia: 0,87 g; 18,8 x 19,1 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90206; tab. XII: 383). RFA analýzy: Ag = 71,41 %; Cu = 26,54 %; Pb = 0,43 %; Sb = 0,5 %; Zn = 0,134 %; Bi = 0,24 %; Sn = 0,24 %; Au = 0,1 %; Fe = %; Ni = 0,08 %; V = 0,15 %.

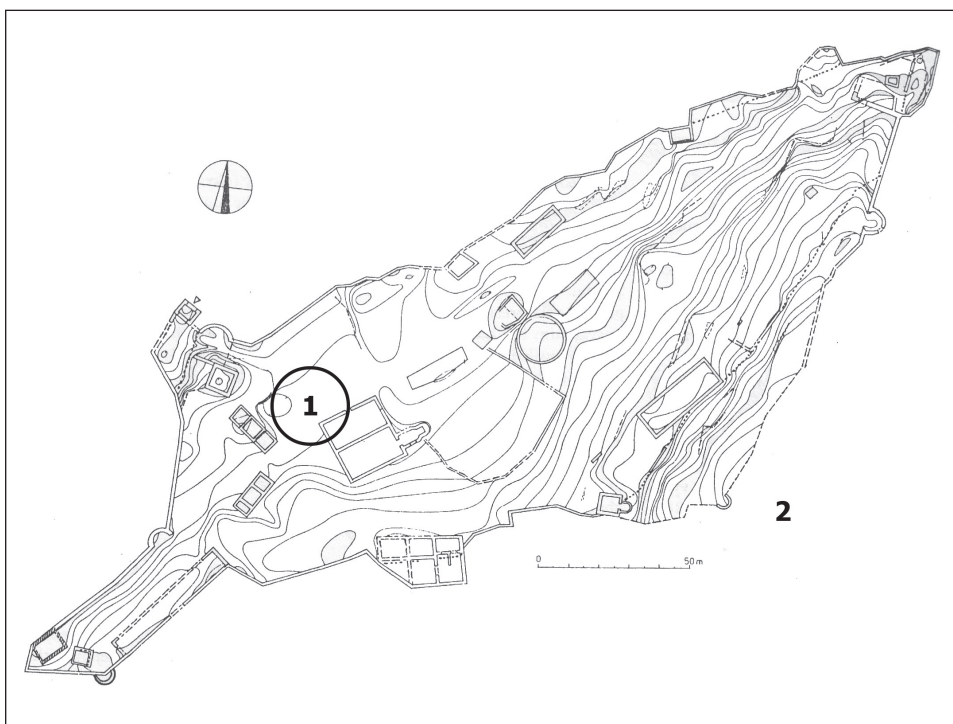
384. Sliezske, Swidnica, Ludovít II. (1516–1526), Swidnica, polgroš z r. 1526. Lit.: *Kopicki 1995*, č. 8719. Metrológia: 0,78 g; 18,20 x 18,01 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90207; tab. XII: 384). RFA analýzy: Ag = 57,64 %; Cu = 39,55 %; Pb = 1,77 %; Sb = 0,33 %; Zn = 0,1 %; Bi = 0,15 %; Sn = 0,21 %; Au = 0,05 %.

385. Poľsko, Žigmund I. Starý (1506–1548), Gdaňsk, groš z r. 1534. Lit.: *Kopicki 1995*, č. 7303. Metrológia: 1,82 g; 21,56 x 22,08 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90208; tab. XII: 385). RFA analýzy: Ag = 77,51 %; Cu = 19,05 %; Pb = 1,76 %; Sb = 0,47 %; Zn = 0,114 %; Bi = 0,2 %; Sn = 0,22 %; Au = 0,04 %; Fe = 0,27 %; V = 0,17 %.

386. Kniežatstvo Krosno, Ján Kostrzyński/Johann von Küstrin (1535–1571), Krosno, groš z r. 1545. Lit.: *Kopicki 1995*, č. 6031. Metrológia: 1,55 g; 21,9 x 22,1 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90209; tab. XII: 386). RFA analýzy: Ag = 71,14 %; Cu = 25,8 %; Pb = 1,53 %; Sb = 0,36 %; Zn = 0,143 %; Bi = 0,47 %; Sn = 0,19 %; Au = 0,09 %; Fe = 0,06 %; Ni = 0,07 %; V = 0,15 %.

387. Poľsko, Žigmund III. Waza (1587–1632), Bydgoszcz, poltorak z r. 1623. Lit.: *Kopicki 1995*, č. 861. Metrológia: 0,65 g; 16,8 x 19,27 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90210; tab. XII: 387). RFA analýzy: Ag = 87,38 %; Cu = 10,98 %; Pb = 0,66 %; Sb = 0,27 %; Zn = 0,092 %; Bi = 0,09 %; Sn = 0,25 %; Au = 0,12 %.

388. Poľsko, Žigmund I. Starý (1506–1548), falzum denára. Lit.: *Kopicki 1995*, č. 399. Metrológia: 0,20 g; 13,2 x 13,3 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90211; tab.

Obr. 2. Hrad Muráň. Lokalizácia numizmatických nálezov: 1 – približné miesto hromadného nálezu uhorských denárov, 2 – ojedinelé nálezy mincí (podľa Plaček/Bóna 2007, upravené).

Fig. 2. Muráň Castle. Localization of numismatic finds: 1 – approximate location of Hungarian denarii hoard, 2 – individual coin finds (according to Plaček/Bóna 2007, modified).

XII: 388). RFA analýzy: Cu = 91,26 %; Pb = 0,17 %; Sb = 0,37 %; Sn = 0,03 %; Fe = 0,06 %; Ni = 0,05 %.

389. Norimberg, Egidius Krauwinkel (prvýkrát ako majster 1570–zomrel 1613), počítač žetón, typ rozeta-zemegula/Rose/Orb. Av.: Opis: DBHCVO N... DBHCVO NS. Rv.: :V...SDC...HVONBSDC. Lit.: *Mitchiner 1988*, č. 1447 var. Metrológia: 1,85 g; 24,4 x 24,5 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90212; tab. XII: 389). RFA analýzy: Ag = %; Cu = 82,98 %; Pb = 1,18 %; Sb = 0,09 %; Zn = 14,15 %; Sn = 0,86 %; Fe = 0,53 %; Ni = 0,21 %.

390. Norimberg, Hans II. Krauwinkel (prvýkrát ako majster 1586–zomrel 1635), počítač žetón po roku 1588/1589. Lit.: *Mitchiner 1988*, č. 1620. Metrológia: 3,16 g; 26,76 x 26,60 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90213; tab. XII: 390). RFA analýzy: Cu = 82,17 %; Pb = 0,48 %; Sb = 0,17 %; Zn = 15,43 %; Sn = 0,31 %; Fe = 0,92 %; Ni = 0,51 %.

391. bližšie neurčená strieborná minca (?). Metrológia: 0,44 g; 14,12 x 14,32 mm. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90214; tab. XII: 391). RFA analýzy: Ag = 32,18 %; Cu = 65,7 %; Pb = 0,7 %; Sb = 0,92 %; Zn = 0,091 %; Bi = 0,22 %; Sn = %; Au = 0,08 %.

392. relikviár s nápisom MAR. Metrológia: 6,76 g. Ul.: SNM – HM (inv. č.: S 90215; tab. XII: 392).

3 NUMIZMATICKÝ A HISTORICKÝ VÝZNAM NÁLEZOV MINCÍ Z HRADU MURÁŇ

Súbor mincí z Muráňu môžeme rozdeliť do dvoch základných kategórií. Prvú z nich tvorí poklad 360 mincí, ktorý bol nájdený v areáli hradu neďaleko vchodu (obr. 2, 3). Poklad tvorí homogénny celok, ktorý pozostával z bežných uhorských denárov vyrazených v Kremnici v rokoch 1528–1554. Kremnica bola v tejto dobe absolútne dominantnou v produkcii drobných mincí. Uvedené tvrdenie platí hlavne pre denáre, ktoré boli najviac používaným nominálom v obehu. V rokoch 1528 až 1554 sa ročne vyrazilo približne od vyše 11,2 milióna exemplárov v roku 1539 až po 27,3 milióna v roku 1548 (*Kazimír/Hlinka 1978*, 348). Najväčší počet mincí v náleze tvorí 114 denárov z roku 1554, čo je 31,6 % zo všetkých mincí. Ide o najmladšie mince v poklade, ktoré nám viac napovedia o dobe a pravdepodobne aj o okolnostiach jeho ukrytia. V tomto čase bol hrad už od jeho obliehania v roku 1549 v rukách uhorského panovníka.

Obr. 3. Hromadný nález 360 mincí (foto: M. Budaj).

Fig. 3. Hoard of 360 coins (photo: M. Budaj).

Nie je vylúčené, že k ukrytiu tejto finančnej hotovosti došlo v roku 1554, kedy sa uskutočnili významné vojensko-politické zmeny na území Slovenska. Práve v tomto roku sa podarilo Osmanom intenzívnejšie postúpiť a zobrať časti dnešného južného Slovenska. V roku 1552 založili Sečiansky sandžak,⁴ o dva roky neskôr dobyli Filakovo a vytvorili v jeho okolí ďalší sandžak s hlavným sídlom v meste. 8. januára 1555 vyhlásili Hamzáta za prvého bega filakovského sandžaku (Hegyí 2019, 15). Týmto sa Muráň dostal do blízkosti osmanského zboru a v podstate sa stal hraničným hradom. Napriek tomu, že sa Osmanom nikdy nepodarilo dobyť hrad, vyhlásili tu tzv. muránsky náhije,⁵ čím naznačili smer ich ďalšieho prieniku. Filakovský sandžak existoval až do roku 1594, kedy sa ho cisárskym vojskám podarilo dobyť. Muráň sa týmto dostal pod osmanský vplyv, kedy tu v roku 1570 vybrali aj poplatky a dane (Hegyí 2019, 19). Z toho dôvodu nie je vylúčené, že poklad môže súvisieť s prvým intenzívnym prienikom Osmanov do tohto priestoru v roku 1554. Na druhej strane nie je prekvapujúce, že majiteľ tejto finančnej hotovosti uložil svoj majetok priamo do areálu hradu, kde bol v bezpečí.

Aby sme mali predstavu o akú cennú finančnú hotovosť išlo, prerátajme ho na najhodnotnejší

nominál tej doby, ktorým bol dukát. Ďalej vypočítajme čo sa dalo za neho kúpiť približne v dobe ukrytia. V roku 1554 sa počítal jeden dukát na 150–160 denárov (Huszár 1975, 48), čiže jeho hodnota bola necelého 2,5 dukáta. Kúpnu silu pokladu možno dobre stanoviť, lebo priamo z hradu Muráň máme zachovaných množstvo údajov o cenách potravín pochádzajúcich najmä z rôznych limitácií a urbárií (napr. Sarusi 2001; 2008). V roku 1551 stál jeden chleba jeden denár a takúto cenu mala aj jedna pinta piva, čiže približne 1,7 litra (Sarusi 2001, 255, 256; 2008, 252). V roku 1563 stál jeden baran 17 denárov, čiže za poklad sa dalo kúpiť vyše 21 týchto zvierat (Sarusi 2001, 245, pozn. 25; 2008, 202, pozn. 12). Aj z týchto niekoľkých príkladov vyplýva, že išlo o relatívne nízku finančnú hotovosť.

Okrem hromadného nálezuhorských denárov sa podarilo z južného svahu hradu zozbierať ďalších 32 zaujímavých mincí a iných numizmatických pamiatok. Jadro z nich tvoria pomerne bežné kremnické uhorské denáre od Ľudovíta II. až po Ferdinanda I. z rokov 1516–1560, čiže z intenzívneho obdobia fungovania hradu (č. kat. 361–370). Uvedené mince samozrejme nie je možné priamo spojiť s dobýjaním hradu v roku 1549. Pri uhorských denároch musíme počítať s ich dlhým obehom a nevieme kedy došlo k ich strate. Väčšina z nich sa našla priamo pod hradným múrom v sutinách a časť mincí Ferdinanda I. bola nájdená spoločne.

Z uhorských razieb môžeme považovať za najzaujímavejšie dobové falzá denárov z rokov 1538 a 1541, prípadne kotúčiky na výrobu takýchto mincí (č. kat. 371–375). Platí to aj z toho dôvodu, že falšovanie mincí bolo v tomto období mimoriadne rozšíreným javom. Intenzívne bolo najmä v prvej polovici 16. storočia a napomohla mu nepriaznivá politická situácia po bitke pri Moháči v roku 1526, kedy o trón bojovali Ferdinand I. (1526–1564) a Ján Zápoľský (1526–1540). Falšovanie zasiahlo najmä územie dnešného Slovenska a dotklo sa priamo väčšiny slovenských hradov, pričom neobišlo ani Muráň (Slivka 1992). Ten sa zapísal do dejín falšovania veľmi zaujímavým spôsobom, pričom do tejto

⁴ Sandžak je osmanská územno-správna jednotka, ktorá zahrňovala niekoľko menších častí, tzv. náhijerov.

⁵ Náhije je najnižšia osmanská územno-správna jednotka, do ktorej patrilo približne 20–30 dedín.

činnosti boli zapletení nielen miestni obyvatelia, ale aj významní šľachtici a vlastníci hradu. Jedným z najznámejších majiteľov hradu bol Ján Zápoľský, ktorý ho daroval svojmu príbuznému a významnému finančníkovi tej doby Jakubovi Tornallyaovi. Ten zastával v rokoch 1526 až 1529 funkciu solného a komorského grófa (Soós 1999, 68). Ako vlastník hradu sa spomína poslednýkrát v roku 1528, pričom nie je vylúčené že zomrel krátko nato v roku 1531 (Sarusi 2008, 34). Tesne pred svojou smrťou zveril do poručníctva syna Jána príbuznému Matejovi Bašovi, ktorý sa týmto dostal k užívaniu muránskeho hradu, kde je spomínaný už v roku 1531 (Sarusi 2008, 34). Jeho vlastníctvom bol až do spomínanej trestnej výpravy a následnej popravy v roku 1549. Čoskoro po ovládnutí hradu začal Bašo aj s falšovaním mincí. Práve jedným z dôvodov začatia výpravy proti nemu bolo okrem rabovania, zabíjania a plienenia obcí, aj falšovanie mincí. Svedčí o tom napríklad odôvodnenie Ferdinanda I. pred nespokojnou Osmanskou ríšou, ktorá žiadala vysvetlenie. Svojmu istanbulskému vyslancovi Johann Maria Malvezzimu nariadil, aby sa pri obhajobe majetkov Tornallyaiho voči Bašovi odvolal na jeho verejne známe hriechy ako boli lúpeže, vraždy a falšovanie mincí (Sarusi 2008, 45). Ako však vyplýva z ďalších podkladov, do falšovania mincí na Muráni bol zapojený aj gemerský župan František Bebek, ktorý sa neskôr postavil proti Bašovi a zúčastnil sa aj spomínanej trestnej výpravy v roku 1549 (Slivka 1992, 62). O tom, že sa na Muráni falšovalo už v 30. rokoch 16. storočia svedčia nielen písomné pramene (Gindl 1983, 14), ale aj nami popisované falzá pochádzajúce z roku 1538 a 1541. Pri tomto tvrdení však musíme byť opatrní, lebo k falšovaniu týchto mincí mohlo prísť aj v neskoršom období. Niekoľko známych písomných prameňov týkajúcich sa falšovania mincí na Muráni pochádza z rokov 1533–1534 (Gindl 1983, 14). O tom, že takéto razby boli vyrobené na Muráni niet žiadnych pochyb, lebo priamo v listinách sa odkazuje na ich pôvod (napr. *poss muranisch Denar, falsch neu Geld* alebo *mit falschem Gelt oder Muraner*). Podľa niektorých autorov sa tu falšovali denáre Jána Zápoľského s mincovými značkami M–B, ktoré by bolo možné teoreticky priradiť k Bašovi

(Huszár 1969, 84). Uvedené tvrdenie sa skôr nezakladá na pravde, lebo na falošné mince sa neumiestňovali nové mincové značky, ale kopirovali sa z originálnych denárov. Pravdou však je, že v súčasnosti nevieme rozlíšiť uvedenú kombináciu mincových značiek. Aj keď na oboch nami popisovaných falošných denároch z Muráňa sú skomolené opisy, ako predloha im jednoznačne slúžili razby Ferdinanda I. Navyše na hrade boli objavené a vyššie popísané početné originálne denáre, medzi ktorými nechýbali ani exempláre s letopočtami 1538 a 1541. Čo sa týka falšovania na hrade Muráň poznáme aj konkrétneho človeka, ktorý tu vykonával uvedenú činnosť. Zachovalo sa nám vďaka pamätiam generála Aldanu, ktorý viedol dobýjanie hradu v roku 1549 (Aldana 1986, 104, 105). V uvedenom dokumente je spomenutý ako razič mincí s menom „Talian“. Španielsko-uhorským vojakom pomohol dobyť hrad takým spôsobom, že v noci 13. augusta 1549 otvoril malé dvere do hradu smerom od brala. Dvere boli údajne také malé, že vojaci tam mohli vojsť len po jednom, ale keď sa obrancovia hradu spamätali, španielsko-uhorskí vojaci ich zmasakrovali. Talian mal predtým pravdepodobne Bašovu plnú dôveru, lebo generál Aldana spomína, že sa takmer vždy nachádzal po jeho boku (Aldana 1986, 104).

Obe falošné mince boli podrobené akostným skúškam, ktoré priniesli niekoľko známych, či menej známych výsledkov. Falzá boli vyrobené, ako to už tradične býva, na medenom kotúčiku a následne došlo k ich pokovoveniu. Najčastejšie sa stretávame s tým tvrdením, že sa na stredoveké a novoveké mince nanášala vrstva cínu, čo platí aj o analyzovaných uhorských denároch z tohto obdobia (Richtera/Kalina 2012). Používanie cínu na rôznych predmetoch bolo v stredoveku bežným a známym javom. Na nami skúmaných exemplároch však nebol zaznamenaný takmer žiadny cín. Mince boli pokovovené tenkou vrstvou striebra, o čom svedčia aj prakticky namerané hodnoty (6,629 % Ag a 1,946 %, resp. 2,801 % Ag). S takouto formou úpravy povrchu mincí sa stretávame menej často, ale použitá bola napríklad na početných stredovekých falzách denárov z pokladu v Mojmírovciach (Budaj 2017, 30–32). Je to pochopiteľné z toho dôvodu, že cín

bol lacnejší a jeho použitie bolo rovnako účinné ako v prípade striebra.

Ďalšiu kompaktnú skupinu mincí tvoria české razby, ktoré sú zastúpené jediným nominálom – bielymi peniazmi (č. kat. 376–380). Biele peniaze boli razené v Čechách od roku 1483, pričom spočiatku mali obsah striebra 43,8 % Ag, ktorý už v roku 1485 klesol na 37,5 % Ag (Brádle 2013, 24–27; Smolík 1971, 48). Biele peniaze prenikli krátko po začatí ich razby aj do Uhorska, kde sa stali veľmi dôležitou súčasťou menových pomerov. V Uhorsku boli prvýkrát právoplatne uzákonené v 14. článku vládneho nariadenia Ľudovíta II. z roku 1522, ktoré bolo opätovne potvrdené v 37. článku VII. dekrétu z roku 1526 (Huszár 1941, 179; Márkus 1899, 792, 793, 852, 853). Ich etablovanie sa do menových pomerov urýchlilo aj to, že biele peniaze obiehali s uhorskými minciam v stabilnom pomere: 1 denár = 2 biele peniaze = 2 poldenáre/oboly, čiže 1 obolus = 1 biely peniaz. Z toho vyplýva, že biele peniaze spĺňali v bežných platobných stykoch funkciu najnižšieho nominálu. O ich intenzívnom prieniku a usadení sa v menových pomeroch v Uhorsku svedčí aj to, že do roku 2017 bolo známych z územia Slovenska približne 140 nálezov s týmito mincami, pričom tento počet odvtedy narástol (Budaj/Fecko/Soják 2012, 64, 65; prevzaté z Budaj/Šimčík 2022, 46–74).

Ďalšiu geografickú oblasť zastúpenú na hrade Muráň tvoria mince zo sliezsko-poľského regiónu (č. kat. 381–388). Väčšinu z nich predstavujú mince z prvej polovice 16. storočia, kedy hrad prešiel spomínaným turbulentným obdobím. Poľské mince sú na našom území bežné a rozhodujúcou mierou ovplyvnili menové pomery (pozri k nim napr.: Gedai 1985; Hunka 1997; Huszár 1970). V muránskom súbore sú zastúpené štyrmi exemplármi polgroše, ktoré zohrávali špecifické miesto v Uhorsku. Z poľských razieb tvoria drvivú prevahu v nálezoch, čo predstavuje takmer tretinu zo všetkých mincí (Gedai 1985, 48). Polgroše obiehali v Uhorsku spočiatku v hodnote 1,5 denára. Takýto kurz sa však ukázal ako nereálny a znamenal ich značné nadhodnotenie v obehu. V roku 1578 došlo k zníženiu hodnoty polgrošov a namiesto 1,5 denára mali obiehať v hodnote jedného denára (Huszár 1970, 58, 59).

Polgroše z konca 15. až začiatku 16. storočia sa napriek tomu udržali pomerne dlho v obehu, z čoho sa usudzovalo, že sa na naše územie mohli dostať v neskoršom období aj ako zdroj drahého kovu (Hunka 2006, 162). Z mincí tejto oblasti zaujme ešte aj dobové falzum denára Žigmunda I. (č. kat. 388), ktoré podobne ako vyššie zmienené uhorské mince boli vyrobené na medenom kotúčiku. V poslednom období sa nachádza na území Slovenska čoraz viac falošných poľských mincí, o ktorých sú zmienky aj v písomných prameňoch (súhrnne Budaj/Šimčík 2021, 64). Nie je vylúčené, že sa uvedené mince falšovali na našom území a možno aj na hrade Muráň. Zo sliezskych mincí patrí medzi bežné razby swidnický polgroš Ľudovíta II., ktorý bol produkovaný vo veľkých počtoch. Zo sliezskych mincí tvorí približne 16 % a je na treťom mieste hneď po vládných razbách a minciach z Lehnice-Brzeg (Šimek 2000, 50, tab. 1). Len zriedkakedy sa však objavujú mince z Krosna (č. kat. 386).

Poslednú skupinu numizmatických pamiatok na Muráni tvoria dva počítacie žetóny (č. kat. 389–390). Ide o špecifické predmety, ktoré sa vyrábali v rôznych dielňach po celej Európe. Ich primárnou funkciou bolo to, že sa používali na počítanie a sčítavanie nielen malých, ale hlavne obrovských súm peňazí alebo tovarov (podrobne napr. Hunka 1996). Pomerne známa je ich produkcia v Norimbergu, ktorého razby sú zastúpené aj na našom území a dva takéto exempláre pochádzajú aj z Muráňa. Prvý z nich bol vyrobený v dielni Egidiusa Krauwinkelca, ktorý je prvýkrát spomínaný ako majster spolu so svojou manželkou Annou v roku 1570 (Mitchiner 1988, 419). Istý čas pôsobil spolu s bratom Hansom II. Egidiova činnosť skončila jeho smrťou v roku 1613. Norimberské žetóny patria medzi najpočetnejšie na našom území. Nechýbajú medzi nimi ani produkty bratov Krauwinkelcov, z ktorých jednoznačne prevládajú najmä Hansove razby (Budaj/Hunka 2015). Jeho počítacie žetóny evidujeme výlučne len z hradov ako Sitno, Šintava, Stará Lubovňa a Lietava (Bielich/Hunka 2015, 222; Budaj/Hunka 2015, 249; Hunka 1996, 198, 200). Všetky sú úplne iného typu ako je exemplár z Muráňa. Jediný autorovi známy počítací žetón Egidiusa Krauwinkelca pochádza z Trnavy (Budaj/Hunka

2015, 251; *Hunka 2010*, 13, 14). Koncentrácia počítacích žetónov do hradov a významných novovekých miest poukazuje nato, že v hospodárskych centrách bolo potrebné počítať obrovské množstvá peňazí a tovarov. Počítací žetón Hansa II. Krauwinkela patrí medzi zaujímavé exempláre, ktoré sa vyskytujú len pomerne vzácne. Prvá zmienka o ňom je z roku 1586 a počas svojej dlhšej činnosti produkoval obrovské množstvá počítacích žetónov (súhrnne *Mitchiner 1988*, 435–472).

Nami skúmaný exemplár patrí do veľkej skupiny tzv. Franko-alegorických žetónov, na ktorých je vidieť silný francúzsky vplyv raziieb Karola IX. (1560–1574) a Henricha III. (1574–1589). Na uvedené žetóny sa dostali rôzni mýtickí bohovia, čo vidieť aj na nami popisovanom exemplári, kde sú zobrazení Neptún, Hercules a Pallas (*Mitchiner 1988*, 449). Na území Slovenska patria tieto typy medzi pomerne vzácne a autorom článku nie sú známe žiadne nálezy takéhoto žetóna.

Tab. I. Hrad Muráň. Poklad uhorských denárov: 1–35 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564; foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. I. Muráň Castle. Hungarian denar hoard: 1–35 – Ferdinand I denars (1526–1564; photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

Tab. II. Hrad Muráň. Poklad uhorských denárov: 36–70 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564; foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. II. Muráň Castle. Hungarian denar hoard: 36–70 – Ferdinand I denars (1526–1564; photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

Tab. III. Hrad Muráň. Poklad uhorských denárov: 71–105 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564; foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. III. Muráň Castle. Hungarian denar hoard: 71–105 – Ferdinand I denars (1526–1564; photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

Tab. IV. Hrad Muráň. Poklad uhorských denárov: 106–140 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564; foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. IV. Muráň Castle. Hungarian denar hoard: 106–140 – Ferdinand I denars (1526–1564; photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

Tab. V. Hrad Muráň. Poklad uhorských denárov: 141–175 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564; foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. V. Muráň Castle. Hungarian denar hoard: 141–175 – Ferdinand I denars (1526–1564; photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

Tab. VI. Poklad uhorských denárov z Muráňa: 176–210 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564; foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. VI. Hungarian denar hoard from Muráň Castle: 176–210 – Ferdinand I denars (1526–1564; photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

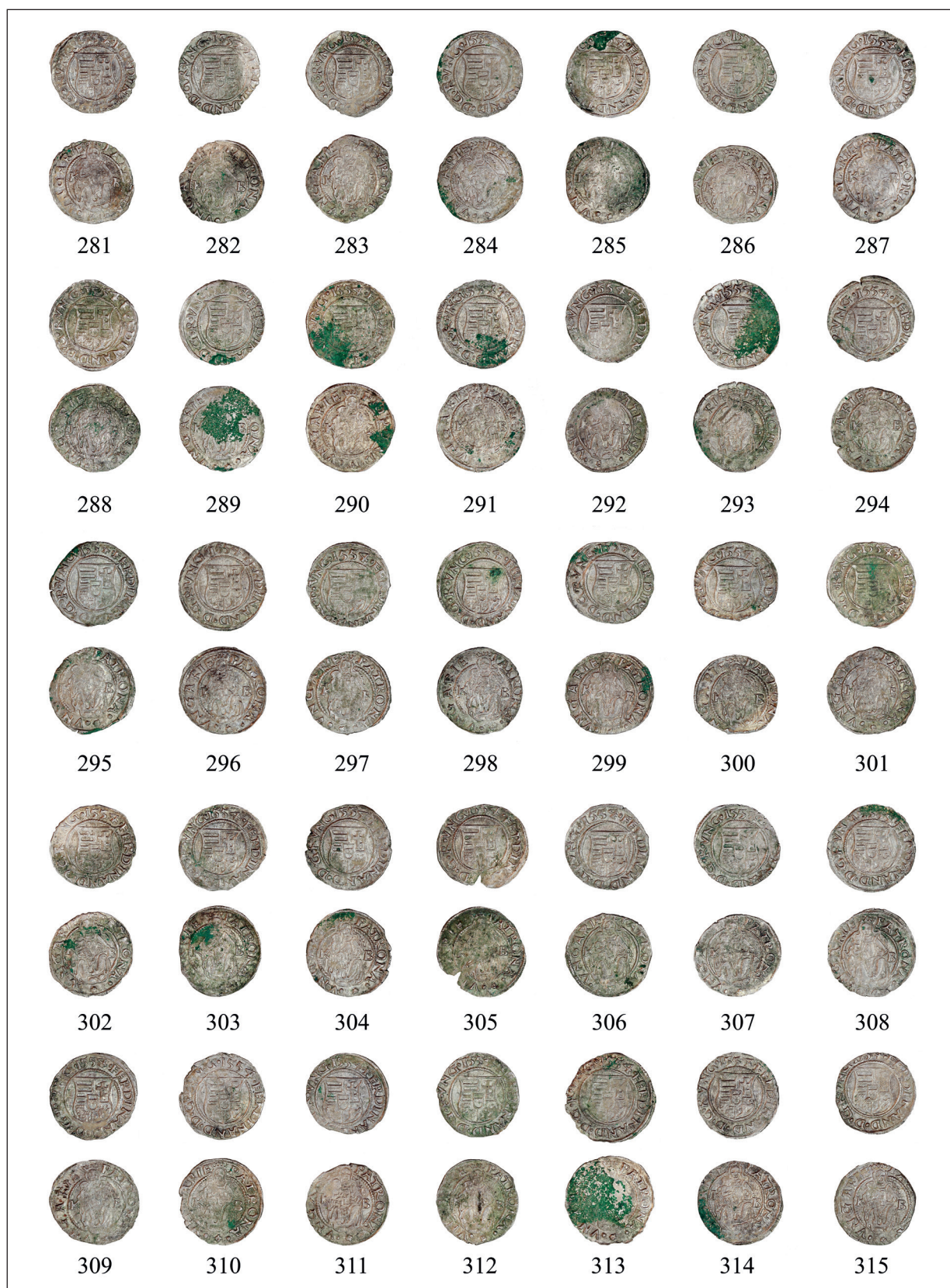
Tab. VII. Hrad Muráň. Poklad uhorských denárov: 211–245 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564; foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. VII. Muráň Castle. Hungarian denar hoard: 211–245 – Ferdinand I denars (1526–1564; photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

Tab. VIII. Hrad Muráň. Poklad uhorských denárov: 246–280 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564; foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. VIII. Muráň Castle. Hungarian denar hoard: 246–280 – Ferdinand I denars (1526–1564; photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

Tab. IX. Hrad Muráň. Poklad uhorských denárov: 281–315 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564; foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. IX. Muráň Castle. Hungarian denar hoard: 281–315 – Ferdinand I denars (1526–1564; photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

Tab. X. Hrad Muráň. Poklad uhorských denárov: 316–350 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564; foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. X. Muráň Castle. Hungarian denar hoard: 316–350 – Ferdinand I denars (1526–1564; photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

Tab. XI. Hrad Muráň. Poklad uhorských denárov: 351–360 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564). Ojedinelé nálezy: 361–375 – denáre Ferdinanda I. (1526–1564), falzá uhorských denárov a kotúčiky na výrobu falošných mincí; 376–380 – české biele peniaze Vladislav II. (1471–1516) a Ferdinanda I. (1526–1564; foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. XI. Muráň Castle. Hungarian denar hoard: 351–360 – Ferdinand I denars (1526–1564). Individual finds: 361–375 – Ferdinand I denars (1526–1564), counterfeit Hungarian denars and blanks for coin forging; 376–380 – Czech white coins, Ladislaus II (1471–1516) and Ferdinanda I (1526–1564; photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

Tab. XII. Hrad Muráň. Ojedinelé nálezy: 381–388 – mince zo sliezsko-poľskej oblasti; 389, 390 – norimberské počítacie žetóny; 391 – bližšie neurčená minca; 392 – relikviár s nápisom MAR (foto: M. Budaj, grafika: R. Čambal).

Pl. XII. Muráň Castle. Individual finds: 381–388 – coins from Silesia – Poland; 389, 390 – Nuremberg counting tokens; 391 – unidentified coin; 392 – reliquary with letters MAR (photo: M. Budaj, graphic: R. Čambal).

LITERATÚRA

- Aldana 1986* – F. Szakály (közreadja): Bernardo de Aldana Magyarországi hadjárata (1548–1552). Budapest 1986.
- Bielich/Hunka 2015* – M. Bielich/J. Hunka: Numizmatiké nález z Lietavského hradu objavené v rokoch 1999 a 2008–2013. Slovenská numizmatika 20, 2015, 213–230.
- Brádle 2013* – V. Brádle: Nález mincí z Radče. Poznámky k typologii bílých penízů Vladislava II. Jagellonského. Hradec Králové 2013.
- Budaj 2017* – M. Budaj: Poklad z Mojmiroviec. Svedectvo nepokojných časov. Bratislava 2017.
- Budaj/Fecko/Soják 2012* – M. Budaj/P. Fecko/M. Soják: Zaujímavý nález bieleho peniaza z Levoče. Denarius 2, 2012, 63–67.
- Budaj/Hunka 2015* – M. Budaj/J. Hunka: Nové nálezy počítacích žetónov zo Slovenska. Slovenská numizmatika 20, 2015, 246–254.
- Budaj/Šimčík 2021* – M. Budaj/P. Šimčík: Doklady peňazokazeckej činnosti na hrade Turňa. Denarius 9, 2021, 60–72.
- Budaj/Šimčík 2022* – M. Budaj/P. Šimčík: Nález mincí a olovených plomb z archeologických výskumov na hrade Zborov z rokov 2018–2022. Denarius 11, 2022, 46–74.
- Castelin 1930* – C. O. Castelin: Ke chronologii bílých peněz Vladislava II. Numismatický časopis československý 6/1–4, 1930, 75–94.
- Gedai 1985* – I. Gedai: Lengyel pénzek Magyarországon a XVI.–XVII. században. A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve 22–23, 1985, 37–50.
- Gindl 1983* – J. Gindl: Peňazokazecká dielňa na Muráni. Správy – informačný bulletin SNS a Vsl. múzea v Košiciach 10/4, 1983, 14, 15.
- Hegyí 2019* – K. Hegyí: A füleki szandzsák. Budapest 2019.
- Hunka 1996* – J. Hunka: Počítacie žetóny objavené počas archeologických výskumov na Slovensku. Študijné zvesti AŮ SAV 32, 1996, 191–210.
- Hunka 1997* – J. Hunka: Orientačná príručka európskych mincí 16.–20. storočia. II. časť – mince Poľska (1506–1864). Nitra 1997.
- Hunka 2006* – J. Hunka: Výskyt poľských mincí zo 14. až začiatku 16. storočia na Slovensku – ich prínos k sledovaniu uhorsko-poľského obchodu počas stredoveku. Numismatický sborník 21, 2006, 157–164.
- Hunka 2010* – J. Hunka: Nové mince z výskumu z Baziliky sv. Mikuláša v Trnave v rokoch 2008–2009. Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja 13, 2010, 11–14.
- Huszár 1941* – L. Huszár: A budai pénzverés II. Lajos korában. Tanulmányok Budapest Multjából 9, 1941, 176–193.
- Huszár 1969* – L. Huszár: Magyar várak mint pénzhamisító műhelyek a XVI. században. Műemlékvédelem 13/1, 80–87.
- Huszár 1970* – L. Huszár: A Lengyel pénzek forgalma Magyarországon a XVI.–XVII. században. Numizmatikai közlöny 68–69, 1969–1970, 57–62.
- Huszár 1975* – L. Huszár: Habsburg-házi királyok pénzei 1526–1657. Budapest 1975.
- Huszár 1979* – L. Huszár: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis Heute. München – Budapest 1979.
- Kazimír/Hlinka 1978* – Š. Kazimír/J. Hlinka: Kremnická mincovňa. 1328–1978. Bratislava 1978.
- Kopicki 1995* – E. Kopicki: Ilustrowany skorywidz pieniedzy polskich i z Polska zwiazanych. 1.–2. Warszawa 1995.
- Márkus 1899* – D. Márkus (ed.): Corpus Juris Hungarici I. Magyar törvénytar 1000–1526. Budapest 1899.
- Mitchiner 1988* – M. Mitchiner: The Medieval period and Nuremberg. Volume One. London 1988.
- Plaček/Bóna 2007* – M. Plaček/M. Bóna: Encyklopédia slovenských hradov. Bratislava 2007.
- Pohl 1982* – A. Pohl: Münzzeichen und Meisterzeichen auf ungarischen Münzen des Mittelalters 1300–1540. Graz – Budapest 1982.
- Richtera/Kalina 2012* – L. Richtera/L. Kalina: XPS analýza dobového falza uherského denáru Rudolfa II. Folia numismatica 26/2, 2012, 117–125.
- Sarusi 2001* – K. B. Sarusi: A murányi vár élelemellátása 16. század második felében. In: T. Petercsák/M. Berecz (szerk.): Végvár és ellátás. Végvári konferencia előadásai – Noszvaj, 1999. október 13–14. Eger 2001, 237–276.
- Sarusi 2008* – K. B. Sarusi: A természett által megerősített vár. Murány végvár és uradal-

- ma a 16. század második felében. Budapest 2008.
- Slivka 1992* – M. Slivka: Falšovanie mincí na slovenských hradoch. Slovenská numizmatika 12, 1992, 53–66.
- Smolík 1971* – J. Smolík (doplnili K. Castelin a I. Pánek): Pražské groše a jejich díly (1300–1547). Praha 1971.
- Soós 1999* – F. Soós: Magyarország kincstartói 1340–1540. Budapest 1999.
- Šimek 2000* – E. Šimek: Uplatnění slezské mince v peněžním oběhu zemí habsburského soustátí v 16.–18. století. II – Slezské mince v mincovních nálezech na Slovensku. In: J. T. Štefan/T. Onderka (eds.): Peníze v proměnách času II. Ostrava 2000.
- Veselý 2008* – R. Veselý: Bílé peníze Ferdinanda I. (1526–1564). Numismatické listy 68/1, 2008, 5–21.

A COIN HOARD AND OTHER 16TH AND 17TH CENTURY NUMISMATIC ARTEFACTS FOUND AT MURÁŇ CASTLE

MAREK BUDAJ

In 2021, the National Bank of Slovakia – Museum of coins and medals, acquired a hoard of 360 Hungarian denarii, found at Muráň Castle (cat. no. 1–360). Some years later, a local resident handed over 32 further numismatic items found at the castle's southern cliff to the Slovak National Museum – Historical museum, together in Bratislava (cat. no. 361–392).

The treasure forms a cohesive set, consisting of common Hungarian denarii minted in Kremnica (Körmöcbánya) in the years 1528–1554. Most numerous are 114 denarii from 1554, which form 31.6 % of the hoard. The territory of modern-day Slovakia experienced much turmoil in 1554, which may have led to the creation of the hoard. During the year in question, the Ottomans achieved significant gains in what is now south Slovakia. In 1552 they established the Sanjak of Sečany (Szécsény), two years later taking Filakovo (Füle) and establishing another Sanjak there. Muráň Castle thus came into direct proximity with Ottoman-occupied territory and practically became a border fortress.

To better illustrate the value of the hoard, we can convert it into the largest denomination of the time, the ducat, and estimate what one could buy for it at the time of its creation. In 1554 one ducat was equal to 150–160 denarii (*Huszár 1975*, 48), so the hoard was worth approximately 2.5 ducats. Purchasing power can be determined relatively accurately, because Muráň Castle relates a wealth of information on food prices, mainly from various price limits and urbaria. In 1551 one loaf of bread cost one denarius, which was also the legally set price for a pint (approx. 1.7 liters) of beer. In 1563 one ram cost 17 denarii, making the hoard equivalent to 21 such animals.

Besides the assortment of Hungarian denarii, the southern castle cliff also held a further 32 interesting coins and other numismatic items. Most of them were fairly common Hungarian

denarii minted at Kremnica, dating to the reigns of Louis II to Ferdinand I (1516–1560), i.e. the period when the castle was in active use (cat. no. 361–370).

Of the Hungarian coins, the most interesting ones are period counterfeits of denarii from the years 1538 and 1541, and the blanks used to manufacture such coins (cat. no. 371–375). In the 16th century, counterfeiting affected mainly the territory of modern day Slovakia and was directly linked to castles like Muráň. Muráň specifically, contributed to the history of counterfeiting in a peculiar and notable way. One of the most famous owners of the castle, John Zápolya, gifted it to his relative and noted financier, Jakub Tornallyai. As the owner of the castle he's mentioned last in 1528, and it's possible he died in 1531. Shortly before his passing, he entrusted the castle to Mátyás Basó in his (underaged) son John's name, which led to Basó taking direct control of Muráň Castle, where he is mentioned as early as 1531. He remained the ruler of the castle until imperial reconquest and his subsequent execution in 1549. After taking control of the castle, Basó likely developed an interest in forging coins. Counterfeiting took place at Muráň as early as the 1530s, which not only in written sources testify to, but is also apparent from the forgeries we describe here, dating back to 1538 and 1541. Several well-known sources from the years 1533–1534 relate the forging of coins at Muráň. Counterfeiting here was so prolific, that sources reference it directly by name (e.g. *poss muranisch Denar, falsch neu Geld* or *mit falschem Gelt oder Muraner*). Some authors suggest that John Zápolya denarii were forged here with M–B markings, which could theoretically be linked to Basó. There is also mention of a specific person doing the forging at Muráň Castle. We are privy to it from the memoirs of general Aldana, who led the siege of the castle in 1549. The document

refers to a minter, described only as “(the) Italian”. He helped Spanish-Hungarian troops take the castle by opening a small door on the cliffside fortress wall on the night of August 13, 1549. The door was reportedly so narrow, soldiers could only enter one by one, but before the defenders realized what was happening, the raiding party overwhelmed them.

Both forged coins were subjected to authentication tests. One of the conclusions drawn was that the forgeries were made on copper blanks and then subsequently silver-plated.

The hoard contained a second group of coins from Czech lands represented entirely by a single denomination – white coins (cat. no. 376–380). White coins arrived in Hungary very soon after being minted, where it became an important monetary unit. White coins was anchored in law for the first time in article 14 of Louis II’s government directive of 1522, and confirmed again in article 37 of decree VII of 1526. It quickly grew popular in no small part due to being interchangeable with Hungarian currency at stable ratios: 1 denar = 2 white coins = 2 half-denars/half-obols, thus 1 obol = 1 white coins.

Coins at Muráň also hail from a second geographical area; Silesia-Poland (cat. no. 381–388). Most of these coins date to the first half of the 16th

century when the castle was experiencing turbulent times.

The final group of numismatic artefacts from Muráň encompasses two counting tokens (cat. no. 389, 390). The first was made in the workshop of Master Egidius Krauwinckel, mentioned alongside his wife Anna, for the first time in 1570. For a time he worked together with his brother Hans II. Egidius passed away in 1613. The Krauwinckel brothers made tokens in the Nuremberg style, the most common kind found in modern day Slovakia. The majority of discovered tokens are Hans’ works. His counting tokens were found exclusively at castles such as Sitno, Šintava, Stará Lubovňa and Lietava. All are of a type completely different from the example found at Muráň. The only counting token made by Egidius Krauwinckel, known to the author, was found in Trnava. A high concentration of counting tokens at castles and larger cities testifies to the large-sum calculations done at centers of commerce and industry.

Hans II Krauwinckel’s counting token is comparably rare and valuable. Ours belongs to the large group of so-called Franco-allegorical tokens, strongly influenced by the French mints of Charles IX (1560–1574) and Henry III (1574–1589). To the author’s knowledge, no such tokens were found in modern-day Slovakia.

Mgr. Marek Budaj, PhD.

*Národná banka Slovenska – Múzeum mincí a medailí
Kremnica*

Štefánikovo námestie 11/21

SK – 967 01 Kremnica

marek.budaj@nbs.sk